

LUND UNIVERSITY

Den mikrochippade enhörningsskötaren

Svensk teknikoptimism på 2010-talet

Petersén, Moa

Published in:

Kultur X. 10-talet i kulturvetenskaplig belysning

2019

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Petersén, M. (2019). Den mikrochippade enhörningsskötaren: Svensk teknikoptimism på 2010-talet. I V. Höög, S. Kärrholm, & G. Nilsson (Red.), *Kultur X. 10-talet i kulturvetenskaplig belysning* (s. 37-46). (Lund Studies in Arts and Cultural Sciences; Vol. 24). Department of Cultural Sciences, Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Den mikrochippade enhörningsskötaren. Svensk teknikoptimism på 2010-talet.

Moa Petersén

En ledande svensk kvinnlig politiker sitter med en plåsterlapp på sin vänstra hand. Hon är glad och på reporterns fråga hur hon mår svarar hon "alldeles utomordentligt". En stund innan reportern ställer frågan har politikern placerat sin hand på ett bord där två tatuerade händer iklädda syrenlila plasthandskar nypt tag i huden mellan hennes pekfinger och tumme. En skäggprydd man har böjt sig över handen och tagit fram ett operationsverktyg med en decimeterlång nål som han sticker in i huden han fångat mellan sina fingrar. Nålen är preparerad med ett mikrochipp som skjuts in i politikerns hand vilken därefter plåstras om. Politikern vänder sig mot TV-kameran och lovprisar mikrochippets möjligheter att katalysera omställningen till ett mer hållbart och klimatvänligt resande i Sverige genom att göra tågresandet mer "sömlöst" och bekvämt. "Man måste våga testa nya saker. Man måste våga använda ny teknik." Så säger politikern och ger tittarna en intensivt uppmanande blick.

Låter det som fiktion? Det är det inte. Det är en beskrivning av ett videoreportage från Aftonbladets bevakning av Almedalsveckan 2017 (Thornéus, 2017). Mikrochippningen i Almedalen organiserades av SJ och politikern var Karin Svensson Smith, dåvarande ordförande i regeringens trafikutskott.

Det faktum att mellan åren 2014 och 2018 nästan 6 000 svenskar opererade in likadana mikrochipp i sina händer som Svensson Smith har

rönt stor internationell uppmärksamhet.¹ Chippen är antingen av så kallad NFC-typ (Near Field Communication) eller RFID-typ (Radio Frequency Identification) och kan användas till att öppna dörrar, skriva ut på jobbetsskrivare, identifiera sig som resenär på SJ:s tåg (förutsatt att man är SJ Prio-medlem) och passera in på vissa medlemsklubbar – såsom vissa gymkedjor. Chippen sätts in med en stor nål, antingen av en piercare eller av endera av de två svenska företag som specialiserat sig på att operera in chippimplantat i människor. Själva chippen är inneslutna i en behållare av biokompatibelt glas i storlek två gånger tolv millimeter. Intresset för chippning spreds från den amerikanska biohackingrörelsen till den svenska dito under hösten 2014 och en svensk entreprenör lyckades snabbt marknadsföra idén om chippen med hjälp av ett stort genomslag i svenska och utländska medier. Subkulturella grupper som mikrochippar sig finns även i länder som USA, Australien och Tyskland, men det som skiljer den svenska kontexten från den internationella är att mikrochippning i Sverige har blivit insläppt på en samhällelig nivå långt ifrån de ljusskygga subkulturella sammanhang där den uppstod – och där den fortfarande befinner sig i andra länder.

Internationellt, inte minst i medierna, beskrivs mikrochippning av människor i alarmistisk ton, som ett hot om ett framtida orwellskt samhälle. Hur kommer det sig då att chippen i Sverige har laddats med progressiva värderingar om teknik och en bättre framtid, som i exemplet med trafikutskottets ordförande ovan? I följande text kommer jag att peka på några faktorer som gjort att chippen har kunnat bli så relativt normaliserade just i Sverige.

Biologism och medievurm

För att förstå hur och varför mänskliga mikrochippimplantat har blivit populära måste de ses som en del av en större samtida biologistisk samhällstrend. Under 2010-talet har vi rört oss mot en allt genomsyrande

¹ Följande text är en komprimerad version av några av de resonemang jag för i boken *The Swedish microchipping phenomenon* (2019). Eftersom personerna i denna undersökning är anonymiserade har referenser till källor där dessa personer kan identifieras utelämnats.

biologism, som har drivits fram i samspel med den snabba utvecklingen av biomedicinska och tekniska innovationer. Den brittiska antropologen Nicolas Rose menade redan 2007 att detta biologiska skifte hade förändrat mänskligt liv på det sättet att det fått människor att förstå livet på en molekylär nivå, och sig själva som biologiska varelser med möjlighet att styra, kontrollera och forma sina egna vitala parametrar (Rose, 2007). Utan detta epistemologiska skifte till ett biologiskt perspektiv – som i hög grad fått eko i den generella uppfattningen om vad en mänsklig kropp är, kan vara och borde vara – skulle det vara svårt att föreställa sig framväxten av såväl mänsklig mikrochippning som rörelsen den föddes in i – biohacking.

Biohacking kan se olika ut i olika länder, och vilken utvecklingsväg biohackingen tagit i ett specifikt land speglar till viss del samhället och kulturen där.² Biohacking var, när rörelsen först omtalades i amerikanska medier på 1980- och 1990-talen, synonym med att göra biologiska labbexperiment i icke-institutionaliserade miljöer, så kallad DIY-biologi, garagebiologi eller wet ware hacking. Den underliggande ideologin var ofta inriktad mot biologivetenskaplig folkbildning, eller frugal science, med syfte att förbättra levnadsstandarden i utvecklingsländer. Ända till omkring 2010 hade biohacking främst denna betydelse, men när bärbar smart teknik lanserades omkring 2010 förändrades biohackingbegreppet så att det i vissa länder blev synonymt med en ambition att optimera den individuella människokroppen i fråga om såväl kroppsliga som mentala egenskaper, exempelvis uthållighet, koncentration eller hälsa. Sverige är ett av de länder där biohackingrörelsen har gått den individualistiska vägen. Från det att rörelsen officiellt grundades 2014 har drivkraften funnits i en miljö med syftet att uppgradera kroppen med hjälp av teknik. Chippen introducerades som ett led i en transhumanistiskt orienterad strategi, där teknik och människokropp antas kunna bilda en framtida enhet och förlösa människans fulla potential. Chippimplantaten är ett tidigt steg mot att realisera denna idé, och chippbärare och entreprenörer sätter sin förhoppning till att kommande generationer av chipp ska kunna utföra mycket mer avancerade uppgifter än vad dagens chipp kan. Exempel på sådana förhoppningar är att chippen ska kunna utsöndra substanser i

² Se Petersén (2019) för en mer ingående diskussion av detta.

kroppen på grundval av individuella behov, samla in stora mängder medicinska data som sedan kan användas för att individualisera vårdssituationer, samt att kunna användas för betalning, så kallat *biopayment*.

Den nuvarande generationen chipp är inte särskilt kraftfulla som teknik betraktad och som beskrivits ovan kan de inte göra speciellt mycket inuti en människohand. Inga transaktioner kan göras med den här typen av chipp; ändå florerar i internationella medier berättelser om att svenskarna chippar sig för att möta Sveriges ambition att bli världens första kontantlösa land (In Sweden, cash is almost extinct..., 2018). Det är i nuläget alltså inte tekniken i sig som är det intressanta utan snarare det som Jasanoff eller Latour skulle kalla "*the co-construct*" (Jasanoff 2004; Latour, 1993). Detta innebär det samtidiga och ömsesidiga förhållandet av teknik och samhälle som leder till det narrativ som projiceras på chippen, samt frågorna och argumentationen som chippen väcker. Det svenska mikrochippfenomenet har inte uppstått för att tekniken i sig är revolutionerande, utan för att berättelsen om den och om dem som chippar sig är spännande och kittlande. Berättelserna om chippen kastar ljus på en gräns mellan teknik och människokropp som hamnat under förhandling i och med den snabba biotekniska utvecklingen under senare år.

Det svenska mikrochippfenomenet är till stor del en medieprodukt, och det är inte svårt att förstå att journalister blir attraherade av detta som förefaller vara ett steg mot verklig science fiction – ett steg som dessutom har tagits i det lilla landet Sverige. Trots sin ringa omfattning (0,0005 procent av den svenska befolkningen har ett chipp), så har den svenska mikrochippningen väckt starka kritiska reaktioner utomlands, inte minst i Storbritannien. I internationella medier har chippen blivit en symbol för hur Sveriges "tekniska progressivism" gått överstyr. Diskussionen i de stora tidningarna cirklar mycket kring övervakningsfrågor och är laddade med en varnande och starkt skeptisk ton. I oberoende media är tonen råare:

So, we get it, Sweden – you're populated by futuristic cyberpunk badasses while most of us are still stuck with humdrum brass keys and overstuffed wallets that bulges like a recently-fed snake. But without additional safeguards, and guarantees of online privacy, the microchipping fad may quickly become a digital security nightmare (Tangemann, 2018).

Sverige och den svenska politiska modellen har av framför allt amerikanska journalister och skribenter sedan 1930-talet omväxlande beskrivits som en utopi och en dystopi (Trägårdh och Berggren, 2015). I samtida internationella medierapporter om vad som händer i Sverige framträder många dystopiska scenarier – inte minst i den amerikanska politiska högerns kritik mot Sveriges immigrationspolitik som målats upp som orsak till en nationell kris (Hale, 2017). Även här är det den svenska progressivismen som attackeras i vad Paul Rapacioli kallat ”The Bad Sweden Narrative” (Rapacioli, 2018). Internationell mediebevakning av det svenska chippfenomenet blir en röst i detta uppskruvade tonläge, där svensk teknikprogressivism attackeras.

I svenska nyhetsmedier är mikrochippning av människor däremot neutralt beskrivet som en livsstilstrend, eller som en innovation med stora potentiella framtidsmöjligheter – inte minst när det gäller framtida hälsokontroll. Av de sexton artiklar som skrivits om svensk mikrochippning i *Dagens Nyheter*, *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet* sedan 2014 är det bara en som inkluderar ett kritiskt perspektiv. De övriga artiklarna är baserade på intervjuer med entreprenörerna bakom chippen och saknar inslag av de balanserande kritiska röster som tar upp så stor plats i de många internationella artiklar som skrivits om ämnet. Tonen i de svenska artiklarna är i stället ofta präglad av fascination. I en intervju som genomförts med en av entreprenörerna bakom chippen bekräftar denne hur viktiga medierna varit för att sprida idén om chippen i Sverige: ”Det är ju inga jättenyheter men det får ju impact om det distribueras var sjätte månad. Det smäller ju till i rubrikerna varenda gång. Och det utan att man har gjort något egentligen.” Svensk mediebevakning är därför en viktig förklaring till den positiva attityd till chippen som återfinns generellt i Sverige.

Den svenske ingenjören reinkarnerad - en svensk paradox

Det är emellertid inte bara gränsen mellan samtida samhälle och kultur och själva chipptechniken som är tydligt porös. Så är även gränsen mot historiska faktorer. Mycket har skrivits om Sveriges självbild som en högtekniskt avancerad nation, och allt pekar på att denna självbild har

varit en del av svensk nationell identitet under en mycket lång tid. Exempelvis förklaras ofta den förändring som Sverige genomgick under det sena 1800-talet, från fattigdom till att bli en av världens rikaste länder hundra år senare, som resultatet av svenska uppfinningar såsom Tetra-Pak, separatoren, säkerhetständstickorna och kullagret, och av entreprenörerna som skapade en industri kring dem (Bergwik, S., Michal Godhe, M., Houltz, A., Rodell, M., 2014). Under 1990-talet påbörjades arbetet med att modernisera den svenska sociala ingenjörskonsten genom stora satsningar på att bygga upp den digitala infrastrukturen i Sverige. I betänkandet *Informationsteknologin. Vingar åt människans förmåga*, från 1994, skrev IT-kommissionen, ledd av dåvarande statsministern Carl Bildt:

Vår position som en ledande välfärdsnation kommer i framtiden att ännu mer än idag hänga samman med förmågan att utnyttja en snabb kunskapsutveckling och sörja för en effektiv informationsförsörjning (IT-kommissionen, 1994).

Med facit i hand vet vi att satsningen fungerade. Många är rapporterna som under 2010-talet har beskrivit Sverige som en av världens mest utvecklade digitala nationer, såsom i *IMD World Digital Competitiveness Ranking*, där Sverige 2018 placerade sig trea efter USA och Singapore. Sverige beskrivs ofta i utländska medier med metaforer som ”*the tech star of the North*” till följd av den framgångsrika digitala exporten under det senaste decenniet, och i mars 2015 beskrev *Financial Times* Stockholm som en ”*unicorn factory*” (Ahmed, 2015). En enhörning betecknar i detta fall ett start-up företag som är värderat till mer än en miljard dollar. Artikeln förklarade att Stockholm bara trumfas av Silicon Valley när det gäller mängden enhörningar per capita. Beskrivningen kom att ytterligare förstärka den redan etablerade svenska teknikprogressiva inställningen och självbilden av svensken som en avancerad teknikentreprenör. Ordet enhörning har därefter använts i ett stort antal sammanhang där Sverige och Stockholm marknadsförs, till exempel av den svenska regeringen och av Stockholms stad (Regeringen, 2016, Stockholm Business Region, n.d.). Den traditionella svenska självbilden av en nation som föder och fostrar skickliga ingenjörer har på så sätt reinkarnerats i en digital version. Teknik

är fortfarande Sveriges paradgren; självbilden lever vidare, liksom den positiva attityden till ny teknik och tron på dess samhällsbyggande funktion.

Utöver den positiva inställningen till teknik i allmänhet och villigheten att prova ny teknik i synnerhet måste även nämnas den långa tid av politisk stabilitet och den stora tilliten till stat och regering, som präglat den historiska formationen av Sverige och de andra skandinaviska välfärdsstaterna (Gärtner och Prado, 2012). Samtliga informanter med mikrochipp som intervjuats i min studie uppger att de tror att förklaringen till att många svenskar är okritiska mot mikrochipp och att mikrochippa sig står att finna just i den långa svenska traditionen att känna tillit till stat och regering. De flesta drar slutsatsen att svenskar känner sig trygga nog att prova ny teknik, eftersom de generellt sett inte är oroliga för övervakning. Men här tydliggörs en paradox i materialet. Samtidigt som tilliten till staten lyfts fram som en grund för chipptechnikens framväxt och möjliggörande hävdar de flesta informanterna att de vill ha chippen för att dessa i framtiden ska kunna generera bättre och mer individualiserad vård – en vård som statsapparaten i dagsläget, enligt dem, inte kan erbjuda. En informant, som uttryckt sin tro att svenskar i allmänhet är villiga att mikrochippa sig på grund av en stor tillit till systemet, avslutar sitt resonemang på följande vis:

(...) det här med biohacking och den här extremt snabba teknikutvecklingen har ju möjliggjort att du som person eller individ kan börja samla dina data på ett sätt som inte var möjligt för den kostnaden om du bara backar bandet tjugo år. Och om man är lite insatt så vet man ju att sjukvård och hälsovård och framför allt läkemedelsbolag inte är den mest snabbväxande branschen. (...) om man tittar på forskningen så ser man att det har ju också gjorts att man har gjort en del missar. En del mediciner fungerar olika beroende på om du är man eller kvinna. Det beror helt och hållet på din vikt och din längd och vad du äter och hur mycket du rör dig. Så det här är ett sätt, tror jag, för sjukvården att lära sig mer. Och jag tror att vi kommer gå mot en mycket mer individualiserad sjukvård där jag som patient kan välja att dela mina sjuk- och hälsovårdsdata med exempelvis ett sjukhus. Och då kan de se mina blodfetter och min träning och alltihop, och utifrån den kunskapen kan läkarvetenskapen säga att du bör

äta 3 1/2 tablett, eller du bör äta 4 tabletter. För det är åt det hållet vi går ju. (...) Och det gör ju att det behövs människor som förmår att tolka den här datan. Så jag tror att det finns en jättestor framtid för människor som jobbar inom sjuk- och hälsovården till exempel som förmår att tolka den här datan (...). Och det här är den kanske viktigaste frågan för mig: vem är det i slutändan som äger dina data? Och den frågan tror jag... den kanske blir lite motsägelsefull när det gäller tillit...men jag tror att vi faktiskt måste gå mot ett system där den enskilda individen äger sin data och där det inte är sjukhusen eller staten som äger individernas data.

Flera av informanterna framhåller, som informanten i citatet ovan, hur ny biomedicinsk teknik och biohacking som praktik erbjuder en möjlighet att öka individens kontroll över sin hälsa via privat insamlade data som kan delas med sjukvården. Framtida mikrochipptechnik tänks spela en central roll i den datainsamlingen samt i överföringen, vilket kan medverka till att göra sjukvårdssystemet mer individanpassat.

Bland de mikrochippade finns det alltså en åsikt att tilliten till stat och regering har möjliggjort den svenska befolkningens framskjutna position som teknikanvändare. Men på samma gång finns en åsikt att den teknikanvändning som denna tillit till systemet gjort möjlig snart ska kunna användas för att individualisera och revolutionera den relativa trögrörlighet i processer som systemet de känner tillit till är uppbyggt kring. Ambivalensen mellan individualism och kollektivism skär genom mitt insamlade material kring chippen och sätter dem i skärningspunkten mellan statsideologi och libertarianism.

Mikrochippen och intresset för dem är ett symptom på något som händer just nu – en förhandling om gränsen mellan teknik och människa, som satts igång av avancemang inom digitalisering, bioteknisk forskning och innovation. Men de säger också något om det samtida Sverige. Trägårdh och Berggren hävdar att svenskar länge har varit hypermoderna och mycket autonoma individualister som genom en allians med staten fungerar inom ett Gesellschaft som är framställt och utklätt till ett solidariskt Gemeinschaft. Författarna kallar detta kontrakt för *den svenska statsindividualismen* (Trägårdh och Berggren 2015, Inledning). Således föreslår författarna i denna hypotes att Sverige präglas av en samtidig

individualistisk-libertarianistisk och kollektivistisk-socialistisk ideologi.³ Det den svenska versionen av biohacking – och chippen i synnerhet – sätter fingret på är denna till synes paradoxala slitning mellan, å ena sidan, Sverige som en högteknisk välfärdsnation byggd på tillit till stat och regering och, å andra sidan, en superindividualistisk befolkning som tangerar en neoliberalistisk syn på kontrollen över kroppsdata gentemot ett trögörsligt system. Är det kanske just i denna zon av statsindividualism, ett bräckt vatten där två ideologiska strömmar möts och samexisterar, som en teknik som mikrochipp kan frodas och bli accepterad på en samhälleligt normaliserad nivå? Är det kanske där en ledande politiker i en socialdemokratiskt ledd regering kan spanna ögonen i en befolkning och tala om för dem att man faktiskt *måste* våga prova nya saker, ny teknik?

Referenser

- Ahmed, Murad (2015). Stockholm: the unicorn factory. *Financial Times*, 2015-03-31. <https://www.ft.com/content/e3c15066-cd77-11e4-9144-00144feab7de>, 2019-02-14.
- Berggren, Henrik och Trägårdh, Lars (2015). *Är svensken människa?* (2:a utgåvan.). E-bok, Norstedts: Elib.
- Bergwik, Staffan, Godhe, Michael, Houltz, Anders A. och Rodell, Magnus (red.) (2014). *Svensk snillrikhet? Nationella föreställningar om entreprenörer och teknisk begåvning 1800-2000*. Lund: Nordic Academic Press.
- Gärtner, Svenja och Prado, Svante (2012). Inequality, trust and the welfare state: the Scandinavian model in the Swedish mirror. Högre seminariet, Institutionen för Ekonomisk historia, Göteborg universitet, 2012-11-07. https://www.science.gu.se/digitalAssets/1389/1389332_g--rtner_prado-2012-hs.pdf, 2019-02-14.
- IMD World Competitiveness Centre (2018). IMD World Digital Competitiveness Ranking 2018, <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-digital-competitiveness-rankings-2018/>, 2019-05-03.
- Financial Post*, 2018-11-23. In Sweden, cash is almost extinct and people implant microchips in their hands to pay for things. <https://business.financialpost.com/news/economy/swedens-push-to-get-rid-of-cash-has-some-saying-not-so-fast>, 2019-02-14.

³ Hypotesen bekräftas av resultaten från undersökningarna utförda av forskningsinstitutet World Value Survey som under flera decennier gjort globala långtidsstudier av värderingar i olika länder. Enligt resultaten uppvisar Sveriges befolkning mycket tydligt värderingar som är centrala för libertarianismen, såsom individfrihet och rätten till individfrihet (WVS 2018, van der Vossen & Vallentyne, 2018).

- IT-kommissionen (1994). Informationsteknologin - Vingar åt människans förmåga. Betänkande av IT-kommissionen. SOU 1994:118. Statsrådsberedningen. Digitaliserad 2014. https://data.kb.se/datasets/2015/02/sou/1994/1994_118%28librisid_17381764%29.pdf, 2019-05-03.
- Jasanoff, Sheila (2004). Ordering Knowledge, Ordering Society. Jasanoff, S. (red.) (2004). *States of Knowledge: the co-production of science and the social order*. London: Routledge.
- Latour, Bruno (1993). Ethnography of high-tech: about the Aramis case. Lemonnier, P. (red.). *Technological Choices: Transformation in Material Culture since the Neolithic*. London: Routledge.
- Petersén, Moa (2019), *The Swedish Microchipping Phenomenon*. Bingley: Emerald publishing.
- Rapacioli, Paul (2018). *Good Sweden Bad Sweden. The use and abuse of Swedish values in a post-truth world*. Stockholm: Volante.
- Regeringskansliet (2016). The Swedish Affair på SXSW. <https://www.regeringen.se/artiklar/2016/03/the-swedish-affair-pa-sxsw/>, 2019-05-02.
- Rose, Nikolas (2007). *The politics of life itself. Biomedicine, Power, and Subjectivity in the Twenty-First Century*. Princeton: Princeton University Press.
- Stockholm Business Region (n.d.). Stockholm - the unicorn factory. <https://www.stockholmbusinessregion.com/press/story-ideas/stockholm-the-unicorn-factory/>, 2019-02-14.
- Tangermann, Victor (2018). All the Rage in Sweden: Embedding Microchips Under Your Skin. RIP wallets, implanted microchips are here to stay. *Futurism Magazine*, 2018-05-14. <https://futurism.com/sweden-microchip-trend>, 2019-02-14.
- Thornéus, Ebba (2017). MP-politiker får SJ-chip inskjutet i handen. *Aftonbladet*, 2017-07-04. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/8yOnW/mp-politiker-far-sj-chip-inskjutet-i-handen>, 2019-03-19.
- Hale, Virginia (2017). Sweden: Looting, Cars Torched, Police Attacked as Riots Break out in Migrant Suburb. <https://www.breitbart.com/europe/2017/02/21/sweden-cars-torched-looting-riots/>, 2019-05-02.
- van der Vossen, Bas och Vallentyne, Peter (2018). Libertarianism. Zalta, Edward N. (red.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2018 Edition). <https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/libertarianism/>, 2019-05-03.
- World Values Survey (n.d.). Values change the world. <https://www.iffs.se/media/1931/wvs-brochure-web.pdf>, 2019-05-03.